

Segregationens Stockholm.

Referat från en eftermiddag om segregation och bostadspolitik i regi av Arena program, bokförlaget Atlas och ABF i ABF-huset 15/3 2010.

Programmet var uppdelat i två paneler där den första hade en akademisk sammansättning och den andra huvudsakligen en politisk. Moderator: Stefan Ingvarsson, Atlas/Arena.

Lena Magnusson Turner, professor vid Institutionen för bostadsforskning vid Uppsala universitet inledde med att peka på den uppdelning av bostadsmarknaden i bostadsrätter, hyresrätter och egna småhus som är så karaktäristisk för Stockholm och som cementerar systemet och gör Stockholm till en av världens mest segregerade städer. Hon underströk att i områden med dålig utveckling påverkas inte bara boendet utan även grannskapsförhållanden, service osv har inverkan på individens arbetsförhållanden och livschanser. Sålunda uppgår arbetslösheten i Botkyrka till 7,6 procent och i Södertälje till 9,8 procent mot endast drygt 2 procent i Danderyd och 2,8 procent i Täby. I Stockholms kommun är arbetslösheten nu uppe i 5,4 procent enligt siffror på dn.se, som publicerades dagen efter seminariet. Antalet arbetslösa i Stockholms län har fördubblats det senaste året och uppgår nu till 70 000 personer – men är alltså ytterst ojämnt fördelad. Den ojämlika situationen avspeglas också i boendet där de privata hyresrätterna minskat med 22 procent åren 1990-2004 och bostadsrätterna samtidigt ökat med 27 procent, sade Lena Magnusson Turner. I Stockholms innerstad är numera bostadsrätterna i majoritet, vilket kommer att få stor betydelse för stadens befolkningssammansättning också i framtiden. Hon hänförde problematiken till den storskaliga förortsbebyggelsen som karaktäriserar efterkrigstidens expansion och som gjort Stockholm till en dual stad.

Elisabeth Lilja, docent i urbansociologi vid Stockholms universitet instämde. Under efterkrigstiden har vi skapat "förortsöar" utan förbindelse med varandra och bland dem finns en del vinnare men fler förlorare, alltså områden där samhällssevicen lags ner, bibliotek och vårdcentraler stängt igen och liksom skolor, ungdomsgårdar och affärer. De senaste årens nedskärningar inom offentlig sektor har slagit hårt. Brist på mötesplatser och kontakt, även med grannarna, utmärker dessa områden.

Jerker Söderling, forskare vid skolan för arkitektur och samhällsplanering vid KTH kallade dessa förorter för "bubblor" och föreslog att de som är hopplöst förlorade rivs. Han skyllde den negativa utvecklingen på centralstyrning där de boende inte fått göra sin stämma hörd, trots att det alltid är just de boende som är de främsta experterna. Han anförde det gamla Hagalund som det bästa exemplet på en fungerande stadsdel, som utformats av invånarna själva, och föreslog satsning på flera områden i den andan – protester från övriga och även från publiken saknades inte. Jerker Söderling ansåg även att enskilt ägande var det bästa sättet att få folk engagerade i och rädda om sina bostäder och han var förvånad att inte vänsterpartiet drev detta krav, då de som marxister borde känna till ägandets betydelse. Vad det gäller, framhöll han, var att göra de boende till subjekt i stället för objekt.

Lena Magnusson Turner framhöll dock att det var en stor variation mellan olika invånare i hyreshus och att många trivs i sin förort, vilket Eva Lilja höll med om. Miljonprogramområdena, som byggdes upp längs med tunnelbanan, var inte från början feltänkta, menade hon, men resultatet har blivit en modern typ av segregation som innebär att människor när geografiskt åtskilda, det var de inte förr. Då bodde olika sorts människor i samma trappuppgång, så icke nu. "Bubblorna" är extremt homogena. Ett ytterligare skäl härtill, som flera talare återkom till, är att alternativa boendeformer saknas inom många områden. Om du får det lite bättre måste du flytta, för det finns inga villor eller radhus där du bor.

Per Wirtén från Arena undrade om inte skiljelinjerna också gick mellan olika etniska grupper, en fråga som aldrig fick något riktigt svar under debatten, kanske delvis beroende på att segregationsforskningen är ett nytt fält som ännu inte hunnit utveckla varesig frågeställningar eller metodik, en tvärvetenskap som ännu söker sig fram.

Debatten fortsatte längs dessa linjer och nya ord som ”kluster”, grupper med samma livsstil, och bristen på naturliga mötesplatser påtalades, dvs befolkningsunderlaget är för svagt för att stadens typiska egenskaper ska kunna utvecklas. Ett demografiskt problem tornar upp sig vid horisonten, nämligen de stora ungdomskullar som snart behöver en egen överkomlig hyresrätt, vart ska de ta vägen? En lösning som återkom, även under politikerdebatten, var den flerkärniga storstadsregionen. Man kan inte bygga allt på Stockholms innerstad. Alla var överens om att utvecklingen måste ske i dialog med de boende, men ingen höll med Jerker Söderling om att staten borde ”dra sig tillbaka” – erfarenheterna från utlandet, även närliggande Norge, förskräcker.

Under den efterföljande politikerdebatten var ytterstads- och bostadsbolagsborgarrådet i Stockholm, Joakim Larsson (M) den mest optimistiska, tätt följd av Peter Nyberg, samhällsbyggnadsnämndens ordförande (S) i Botkyrka. Joakim Larsson framhöll att den s k ”bilsättningen” när vi talar om förorterna är alldeles för mörk – denna ständigt upprepade negativa beskrivning gör det svårt att lyfta områden och få fler att flytta in. Han gav flera exempel på positiv utveckling, exempelvis är efterfrågan på hyresradhus i Kista större än efterfrågan på lägenheter på Liljeholmskajen. De senaste tre åren har Stockholms befolkning ökat med 38 000 och de närmaste åren beräknas 200 000 flytta hit, år 2030 kanske en miljon. Han framhöll stadens satsning med 10 miljarder kronor för upprustning av miljonprogramområdena, en upprustning som måste ske tillsammans med de boende. Som det lysande exemplet framhölls Husby, där man först hade tänkt riva men efter starka protester från de boende ändrat strategi och nu var på väg att utveckla en stadsdel där invånarna trivs bättre och bättre.

För denna utvecklingsmodell talade också Madeleine Nobs från Skanska som dock framhöll att det största problemet i eftersatta områden trots allt inte var husen – de var ofta bra och kunde i alla händelser rustas upp – det största problemet var i stället befolkningen där ohälsotalen och arbetslösheten i vissa områden låg långt över genomsnittet. Invandfrarkvinnornas isolering var ett annat stort problem. Detta krävde helt andra insatser, underströk hon, särskilt när det gällde att få fram jobb.

Peter Nyberg berättade om Botkyrkas satsning på bredd och variation under devisen ”långt ifrån lagom” som skulle göra norra Botkyrka till ett område med hemkänsla där människor vill stanna kvar.

Arkitekten och arkitekturskribenten Ola Andersson berättade om hur segregationen i Stockholm inleddes vid förra sekelskiftet när Djursholmsbanan och därpå Saltsjöbanan byggdes för att ta invånarna till sina speciella områden reserverade för en ekonomisk och kulturell elit. På motsvarande sätt drogs en spårväg till Enskede där skötsamma arbetare skulle bo och när t-banan kom fortsatte denna utveckling, ytterligare förstärkt när SL tog över pendeltågen.

Peter Nyberg framhöll att det hela inte handlade om vissa speciella förorter eller kranskommuner utan att segregationen var hela stadens problem. 216 000 ungdomar står i bostadskö, i stort sett utan chans till ett eget boende, i varje fall inte nära centrum, men i Botkyrka hade trenden vänt och kommunen har nu inte fler än 3,4 procent lediga lägenheter. 16 000 personer ingår i Botkyrkabyggens ”intressebank”. Kompletterande byggnation av andra upplåtelseformer än hyresrätter pågår även. Men Ola Andersson vidhöll debatten igenom att det inte var invånarnas ekonomi som skapade segregationen utan områdenas isolering från varandra och det faktum att vissa miljöer var så oerhört mycket attraktivare än andra. Han ville satsa på närormåden som Gullmarsplan och liknande, dömde ut Husby som för litet för att kunna bära en verklig urban utveckling och trodde inte alls på utvecklingen i avlägsna områden. Mot vilket anfördes utvecklingen i Flemingsberg, Huddinge och Botkyrka som lovande exempel på motsatsen, liksom det Kista som alla negativa profetior till trots blivit ett högteknologiskt centrum.

Joakim Larsson m fl efterlyste tvärförbindelser mellan olika förortsområden och medgav att resurser lätt sugts in till innerstaden som när man nu bygger en spårväg mellan Norrmalmstorg och NK för pengar som egentligen borde gå till en utbyggnad av tvärbanan i ytterområdena. Han underströk dock att staden satsar på 425 olika projekt innehållande 60 000 bostäder och 100 000 arbetsplatser vartill kommer förbifart Stockholm, likaledes ett bygge i mångmiljardklassen.

Ola Andersson varnade för följderna av att allt byggande i Stockholm numera är marknadsdrivet vilket leder till storstilade projekt med överdäckning och liknande i stället för upprustning av gamla områden, något som Madeleine Nobs återkommande pläderade för. Joakim Larsson replikerade att Stockholm har 40 procent hyresrätter, på Södermalm 55 procent, och att omvandlingen av hyresrätter till bostadsrätter främst skett i förorten där 4000 hyresrätter hittills omvandlats. Allmännyttan har fortfarande 80 000 lägenheter, den är inte avskaffad, som man ibland kan få för sig. Han ansåg att dessa proportioner var rimliga och i stort sett borde bestå. Han underströk att utflyttningen från Järvaområdet minskat från 17 procent till 6,8 procent sedan man startat Järvalyftet, där de boende dras med i utvecklingsprocessen och han såg själv ljuset på framtiden. Men hur man skulle få någon att flytta ut till Tensta med den ”bilsättning” av området som fortfarande råder, hade han inget svar på.

Kerstin Vinterhed